

7/2020

fonde og forvaltning

Fondsret
Domme
Afgørelser
Fremtidsfuldmagter



Forvaltningsinstituttet

for Lokale Pengeinstitutter



Forord

*Ole Reinholdt,
direktør, advokat
Forvaltningsinstituttet for
Lokale Pengeinstitutter*

Bladet Fonde har i årenes løb navnlig taget sigte på de ikke-erhvervsdrivende fondes forhold. Forvaltningsinstituttet vil imidlertid gerne signalere, at det er en Forvaltningsafdeling, der står bag. Vi har derfor dels ændret titlen på bladet til "Fonde og Forvaltning", og ikke mindst optaget en intensiv artikel om det nyeste på forvaltningsfronten, nemlig fremtidsfuldmagterne.

Den 1. september 2017 trådte nye regler om fremtidsfuldmagter i kraft.

En fremtidsfuldmagt er en fuldmagt, der træder i kraft ude i fremtiden, hvis en person bliver så syg, at vedkommende ikke selv kan træffe beslutninger. Fremtidsfuldmagten træder f.eks. i kraft, hvis en person bliver dement i en sådan grad, at vedkom-

mende ikke kan træffe egne beslutninger. Vi vil følge udviklingen på dette område, og vil desuden søge at belyse værgemålsområdet.

Tak til Professor, lic.jur. Lennart Lynge Andersen for godt samarbejde og den interessante artikel om det nye instrument, fremtidsfuldmagten, samt indlæg om diverse nyt fra fondeområdet.

Tak til regnskabschef Peter Nymann for artiklen vedrørende ophævelse af reglerne om fondes fradrag for uddelinger til ikke almenyttige eller ikke almenvelgørende formål.

Redaktionen ønsker Dem god læselyst!

Ole Reinholdt

Indholdsfortegnelse

Forord.....	2
Lovgivning på fondsområdet.....	3
Fondsbeskatning.....	4
Nogle domme og afgørelser på fondsområdet.....	4
Fremtidsfuldmagter – begreb, lovgivning og forvaltning.....	9
Ophævelse af reglerne om fondes fradrag for uddelinger til ikke almenyttige eller ikke almenvelgørende formål.....	23

Udgivet af Forvaltningsinstituttet
for Lokale Pengeinstitutter
Toldbodgade 33, 3., 1253 København K
Tlf.nr. 3369 1777, fax-nr. 3314 9796
E-mail: forv@forv.dk
www.forvaltningsinst.dk

Redaktion:
Ole Reinholdt, ansvarshavende
Lennart Lynge Andersen, professor, lic.jur.

Grafisk opsætning: MONTAGEbureauet ApS
Foto: Lars Grunwald, Colourbox
og Shutterstock

Marts 2020

Lovgivning på fondsområdet

I denne oversigt omtales de væsentligste ting vedrørende lovgivningen på fondsområdet, der er sket siden nr. 6/2016 af dette blad. Det kan konstateres, at der har været nogenlunde ro på området.

1. Fondsloven

1.1. Ændring af fondslovens § 9

I 2014 indsatte man i fondslovens § 9, stk. 2, følgende:

”Uanset bestemmelsen i stk. 1, nr. 2, kan en fonds bestyrelse uddele de aktiver, som senere tilfalder fonden som gave, hvis gaven udgør et ubetydeligt beløb efter fondens forhold, og det klart må antages at have været gavegivers ønske, at gaven skal anvendes til uddeling.”

Lovændringen tog sigte på at skabe større klarhed over stillingen for særligt indsamlede midler. Der skete ikke ændringer vedrørende opdelingen i bundne midler, og midler der skal anvendes til uddeling. Bestemmelsen har efter min bedømmelse kun betydning for et fåtal af fonde, idet det mest er foreninger, der lever af indsamlede midler, men der findes også fonde. Ændringen er omtalt i nr. 5/2014 af dette blad.

I 2019 – ved lov nr. 81 af 30. januar 2019 – ændredes § 9 på ny. § 9, stk. 1, nr. 2, blev ophævet, og man ændrede § 9, stk. 2, til følgende:

»En fonds bestyrelse beslutter, om aktiver, som senere tilfalder fonden som arv eller gave, eller hvad der træder i stedet herfor, skal anvendes til uddeling eller henlægges til fondens formue, medmindre arvelader eller gavegiver har truffet bestemmelse herom. Beslutning herom skal være truffet senest ved regnskabsaflæggelsen. Er

beslutningen ikke truffet inden dette tidspunkt, henlægges arven eller gaven til fondens formue. I øvrigt finder § 29, stk. 1, tilsvarende anvendelse.«

Herefter har § 9 følgende indhold:

”En fonds bestyrelse må kun med fondsmyndighedens samtykke, uddele:

- 1) De aktiver, der forelå ved fondens stiftelse, eller hvad der træder i stedet herfor
- 2) De aktiver, der modsvarer overskud, som er henlagt til konsolidering af fondens formue.

Stk. 2. En fonds bestyrelse beslutter, om aktiver, som senere tilfalder fonden som arv eller gave, eller hvad der træder i stedet herfor, skal anvendes til uddeling eller henlægges til fondens formue, medmindre arvelader eller gavegiver har truffet bestemmelse herom. Beslutning herom skal være truffet senest ved regnskabsaflæggelsen. Er beslutningen ikke truffet inden dette tidspunkt, henlægges arven eller gaven til fondens formue. I øvrigt finder § 29, stk. 1, tilsvarende anvendelse.

Stk. 3. Uanset bestemmelsen i stk. 1 kan en fonds bestyrelse uden fondsmyndighedens samtykke uddele aktiver svarende til det foregående regnskabsårs nettokursgevinster, som efter reglerne i kursgevinstloven og aktieavancebeskatningsloven skal medregnes ved opgørelsen af fondens skattepligtige indkomst. Bestyrelsens beslutning om at anvende aktiverne til uddeling skal være truffet inden 6 måneder efter det foregående regnskabsårs afslutning. I øvrigt finder § 29, stk. 1, tilsvarende anvendelse.

Stk. 4. De aktiver, der er nævnt i stk. 1, må kun overdrages eller pantsættes efter regler, der fastsættes af justitsministeren, eller med fondsmyndighedens samtykke, jf. dog stk. 3.



...Lovgivning på fondsområdet

Stk. 5. Den i stk. 1 og 4 nævnte rådighedsindskrænkning skal i videst muligt omfang sikres ved notering, tinglysning eller på anden måde.

Stk. 6. Det kan bestemmes i vedtægten, at de i stk. 1 nævnte aktiver skal anvendes til uddeling i løbet af et nærmere fastsat tidsrum.”

1.2. Ved lov nr. 554 af 7. maj 2019 er der foretaget ændringer i det regelsæt om såkaldte ”reelle ejere”, der blev omtalt i nr. 5/2016 af dette blad. Ændringerne tager sigte på en yderligere styrkelse af bekæmpelsen af hvidvask og vil blive omtalt i næste nummer af dette blad, da de først trådte i kraft den 10. januar 2020.

1.3. Jeg nævner afslutningsvis, at der ikke er sket noget vedrørende et noget mere presserende problem for de ikke-erhvervsdrivende fonde, nemlig det forhold, at renteudviklingen gennem snart mange år betyder, at disse fonde efterhånden ikke kan foretage uddeling af mærkbare beløb til formålet.

2. Fondsbeskatning

2.1. I april 2019 fremsatte skatteministeren forslag om ændring af det skattefri bundfradrag i ligningslovens § 7, nr. 22, 2. pkt., for godkendte fonde, der støtter socialt eller sygdomsbekæmpende arbejde. Med forslaget ønskede man dels at ajourføre bundfradraget, dels at indsætte en løbende reguleringsmekanisme, idet den nuværende grænse efterhånden havde gammel byrd. Det var foreslået, at grænsen på 10.000 kr. blev fastsat til 13.000 kr., hvilket med den foreslåede regulering ville blive 14.600 kr. i 2019-niveau.

Forslaget blev forhandlet i Folketinget den 23. april 2019 med tilslutning fra partierne, men forslaget bortfaldt med udskrivning af Folketingsvalg.

Det forekommer at være et rimeligt forslag, der giver god mening. Alligevel er forslaget eller tilsvarende ikke blevet gentaget i Trontalen i oktober 2019, og således er tidspunktet for en ændring – om nogen – uvis.

2.2. Fondens fradrag for uddelinger til ikke-almennyttige eller ikke-almenvelgørende formål.

Der henvises til artiklen herom andetsteds i bladet.

3. Nogle domme og afgørelser på fondsområdet

3.1. Uddeling, hvor der flere formål i vedtægterne

I forbindelse med fondslovens gennemførelse i 1984 blev det anset for vigtigt, at en fondsbestyrelses uddelingsforpligtelse blev fremhævet direkte i loven, og det skete for de ikke-erhvervsdrivende fonde således:

Kapitel 8¹

Uddeling og overskudsanvendelse

§ 29. Med fradrag af henlæggelser efter stk. 2 påhviler det bestyrelsen at anvende årets overskud til de formål, der er fastsat i vedtægten. Anvendelsen kan udskydes til et senere regnskabsår, hvis det er af betydning for opfyldelsen af fondens formål.

Stk. 2. Bestyrelsen kan foretage rimelige henlæggelser af årets overskud til konsolidering af fondens formue. Justitsministeren kan fastsætte nærmere regler herom.

§ 30. Såfremt uddelingen til formålet står i klart misforhold til fondens midler, kan fondsmyndigheden henstille til bestyrelsen at overveje at søge uddelingen forøget eller nedsat.

¹ Samme bestemmelser blev indsat i lov om erhvervsdrivende fonde.

...Lovgivning på fondsområdet

Stk. 2. Må uddelingens størrelse anses for at indebære fare for en krænkelse af fondens vedtægt, kan fondsmyndigheden efter forhandling med bestyrelsen pålægge bestyrelsen at foretage de fornødne dispositioner med henblik på en forøgelse eller nedsættelse af uddelingen.”

3.2. Bestemmelserne har givet anledning til en del administrative sager – navnlig forholdet mellem uddelingsforpligtelsen og muligheden for at henlægge enten til senere uddeling eller til kapitalen, men hertil kommer et særligt problem, hvoraf én sag nu er blevet bedømt af Højesteret. Kort beskrevet er problemet i disse sager, hvorvidt nogle formål i en vedtægt må antages at være fortrinsberettiget frem for det (de) andre formål. Sagt på en anden måde: Er det fondsbestyrelsen, der – hvor der ikke er støtte for det modsatte i vedtægten – bestemmer, hvilke formål der skal støttes, eller er der en forudsætning om, at uddeling i hvert fald over en årrække sker ”ligeligt”, hvis der er to eller flere formål.

Som det ses af den sag, der behandles nedenfor, er der psykologi involveret, idet navnlig slægts-/familieformålet ofte vil hævde, at ”det hele tiden har være meningen”, at familien skulle have hovedparten af de uddelte midler, medens en del formål, navnlig formål, der kan rummes af det elastiske begreb ”almenvælgørende/almennyttig”, ikke har en talsmand som sådan i fondsbestyrelsen.

3.3. Fondsudvalget var opmærksom på problemstillingen og anførte i Betænkning nr. 970/1982 s. 68 ”Ved siden af at fastslå den principielle uddelingspligt præciserer § 25, st. 1, at uddelingen skal se til de formål, der er fastsat i fundatsen. Det er et selvfølgelig krav, at der kun må ske uddeling til de formål, der er nævnt i fundatsen. Bestemmelsen indeholder imidlertid tillige et direktiv til

bestyrelsen om, at der i fonde med flere formål ikke bør ske en ensidig begunstigelse over en årrække af ét formål”

3.4. I Højesterets dom af 30. april 2019² var forholdene følgende: Fonden var stiftet i 1954, og stifteren var formand fra 1954-1982. Der var flere formål, men striden stod mellem to af disse, nemlig:

”Udbetaling af årlige ydelser til descendenter efter fondsstifteren og adoptivbørn af sådanne descendenter”, og

”Støtte til almenvelgørende, eller på anden måde almennyttige øjemed, være sig nationale, sociale, videnskabelige, industrielle, kommercielle eller kunstneriske.”

I stifterens formandsperiode uddelte fonden samlet ca. 13.3 mio. kr., fordelt med 12.658.000 kr. til familieformålet og 134.000 kr. til almennyttige/almenvælgørende formål. Det er ejendommeligt (og uforklarligt), at der ikke er fremlagt oplysninger vedrørende de følgende år.

Civilstyrelsen traf afgørelse om, at de to formål måtte anses for indbyrdes ligestillede, og at der over tid skal ske en ligelig fordeling til fondens formål.

Fonden anlagde herefter sag for landsretten med påstand om, at de to formål ikke var ligestillede, subsidiært at Civilstyrelsen skulle anerkende, at styrelsen ikke har hjemmel til at træffe afgørelse om, at der over tid skal ske en ligelig uddeling til de to formål. For Højesteret blev de to påstande vendt. Det er Højesterets afgørelse, der påkalder sig interesse:

Højesteret fastslår, at fondslovens § 29, i overensstemmelse med forarbejderne, skal forstås således,

² Dommen er endnu utrykt men kan – i lighed med landsrettens dom – læses på Højesterets hjemmeside (domstol.dk).

...Lovgivning på fondsområdet

at medmindre vedtægterne bestemmer andet, må der ikke ske en ensidig begunstiging af et eller flere af en fonds formål frem for andre. Der skal som udgangspunkt skal være en vis rimelig balance i uddelingerne til de forskellige uddelingsformål over en årrække. Det hedder, at "Fondsbestyrelsen skal således sagligt og loyalt tilgodese de formål, der er opregnet i fundatsen, og en eventuel uddeling af forskellige beløb til disse formål set over en årrække – uden at der er fastsat en prioritering eller en fordelingsnøgle i fundatsen – skal være rimelig og sagligt begrundet f.eks. i konkrete eller generelle uddelingsbehov inden for de forskellige uddelingsformål, opsparing til særlige formål eller lignende. Fondslovens § 29 giver ikke hjemmel til at pålægge en fond, hvis fundats ikke regulerer spørgsmålet, over tid at foretage uddeling med lige store beløb til fondens forskellige formål.

Retten går herefter over til fondens subsidiære påstand. Højesteret tiltræder Civilstyrelsens opfattelse, at "det ikke på baggrund af fundatsens ordlyd eller sammenhængen i de enkelte bestemmelser kan udledes, at slægtsformålet er fortrinsberettiget frem for det almennyttige formål. Det er et grundlæggende fondsretligt princip, at stifter uigenkaldeligt har udskilt fondens midler fra sin egen formue, jf. herved nu udtrykkeligt fondslovens § 1, stk. 2. Som anført i forarbejderne til bestemmelsen (Folketingstidende 201314, tillæg A, lovforslag nr. L 114, s. 15) indebærer dette bl.a., at fondsstifters ønsker med fonden må komme til udtryk i forbindelse med affattelsen af fundatsen (vedtægten) eller dokumenter, der knytter sig her til. Højesteret finder, at det ikke kan tillægges betydning ved vurderingen af, om slægtsformålet og det almennyttige formål er ligestillede, at fondsstifteren, Paula Nissen, tre år forud for stiftelsen af familiefonden stiftede et almennyttigt legat, eller at uddelingerne i hele hendes formandstid i alt væsentligt gik til slægtsformålet. Det kan i den

foreliggende sag heller ikke tillægges betydning, at fonden er benævnt "familiefond", når der ikke i formålsbestemmelsen (§ 6) er angivet nogen prioritering mellem slægtsformålet og det almennyttige formål. Det samme gælder prioriteringen af slægtsformålet i den særegne situation, hvor en opløsning af fonden er nødvendig som følge af lovændringer med hensyn til formueforvaltning eller beskatning (§ 14). Civilstyrelsens afgørelse: Det fremgår af Civilstyrelsens seneste afgørelse af 21. august 2015, at styrelsen "fastholder..., at fondens formål i vedtægten § 6, nr. 4 og 6 [slægtsformålet og det almennyttige formål], er indbyrdes ligestillede, og at der over tid skal ske en ligelig uddeling til fondens formål". Det anføres afslutningsvis, at "styrelsen skal derfor fortsat henstille til bestyrelsen, at der uddeles mere ligeligt til fondens ligestillede formål". De afsluttende bemærkninger kan læses som en henstilling om, at fondsbestyrelsen ikke over en årrække ensidigt begunstiger ét formål, men i stedet sikrer en vis rimelig balance i uddelingerne til de forskellige formål. Læst i sin helhed, og i lyset af Civilstyrelsens anbringender under denne retssag, må afgørelsen imidlertid forstås derhen, at der efter styrelsens opfattelse, over en årrække skal uddeles samme beløb til slægtsformål og til almennyttige formål. En sådan afgørelse har, som anført ovenfor, efter Højesterets opfattelse ikke hjemmel i fondslovens § 29."

Præmisserne afsluttes med følgende:

"Fondens uddelingspraksis i perioden 1955-1982 – hvor ca. 95% af overskuddet blev uddelt til fondsstifterens efterkommere, mens der kun blev uddelt ca. 1% til almennyttige formål – vil utvivlsomt ikke opfylde kravet i fondsloven, som trådte i kraft i 1985. Der er ikke fremlagt oplysninger om, hvordan fondens overskud har været fordelt siden 1982.



...Lovgivning på fondsområdet

Herefter har Højesteret – som sagen er afgjort af Civilstyrelsen og forelagt domstolene – ikke grundlag for at vurdere, om fordelingen mellem de to formål siden 1982 har været rimelig og sagligt begrundet.”

Herefter annullerede Højesteret Civilstyrelsens afgørelse.

3.5. Det er en noget ejendommelig afgørelse. Fondens solskinstimer er dog til at overse, idet man taber det spørgsmål, der må være det væsentlige for fonden, nemlig at vedtægterne måtte fortolkes således, at slægtsformålet var prioriteret fra stiftens side. Fondens anbringender forekommer at savne fondsretlig relevans. Særligt gør det indtryk, at man hele tiden forsøger at skubbe den for længst afdøde stifter i forgrunden, og at man til støtte for påstanden bl.a. henviser til fondens opløsningsbestemmelse.

Som nævnt kan det ikke forklares, hvorfor myndighederne ikke har bedt om oplysningerne vedrørende uddelingsforholdene fra 1982 og fremefter. Det havde givet Højesteret et mere alsidigt grundlag for at bedømme sagen, og det er vel det, der fremhæves i de afsluttende præmisser. I sagen underspilles, at der er tale om en endog særdeles praktisk problemstilling, og dommen må antages at få betydning langt ud over sagens parter. Nu er man i den situation, at myndighederne må finde en sproglig formulering, der ikke får tankerne i retning af ”100-procents retfærdighed”, men nærmer sig, og man må ved gennemgangen af fondenes årsrapporter (der sker stikprøvevis) søge at skabe sig et overblik over, hvorledes snittet skal være. Den konkrete fond – men altså tillige mange andre – må indrette sig på, at dommen skaber klarhed over, at fondsloven stiller krav om en noget anderledes balance. Den egentlige vinder er efter min bedømmelse de ”almennyttige formål”.

4. Ændring af vedtægtsbestemmelser, særligt alderskrav

4.1. Kigger man en række vedtægter igennem, vil man se, at aldersbegrænsninger for fondsbestyrelsens medlemmer er behandlet meget forskelligt. Nogle vedtægter indeholder intet om spørgsmålet, andre vedtægter indeholder en grænse (nogle med en bestemmelse, der fritager den første bestyrelse, evt. fondens stifter for grænsen). Andre vedtægter indeholder en 70 års grænse, evt. 75 år, og andre nævner 70 år med en bemyndigelse til fondsbestyrelsen om at kunne dispensere op til 75 år.

I Fondsudvalget var der et flertal for at foreslå en 75-årsgrænse, men dette blev ikke gennemført.

Den generelle udvikling i samfundet er gået i retning af at betragte medborgerne som generelt kvikkere end tidligere, hvorfor 70 årsgrænsen ikke har samme profil som tidligere.

Civilstyrelsen har behandlet en række ansøgninger om ophævelse af aldersgrænsen i vedtægterne, og man har her en klassisk permutationssag, jf. fondslovens § 29: Enhver ændring af vedtægterne kræver Civilstyrelsens samtykke, og en enkel beskrivelse af praksis siden Ørstedes dage er, at der sondres mellem ændringer af formålet og andre ændringer. Ved ændringer af formålet skal der ganske meget til, hvilket skyldes respekt for fondsstifterens ønsker i sin tid. Ved ændringer af andre bestemmelser kan man nå til samme resultat, hvis det på en eller anden måde fremgår, at netop denne bestemmelse har stifteren tillagt særlig vægt. Det er dog sjældent forekommende, og praksis er derfor, at man lytter til fondsbestyrelsens ønsker. Ved bestemmelser af typisk administrativ karakter gives der næsten altid samtykke, og dette omfatter nu også ansøgninger om, at tvungne aldersgrænser må blive slettet.



...Lovgivning på fondsområdet

Se hertil fx Civilstyrelsens brev af 7. august 2012 i sag nr. 03-410-00-494, der tillod ophævelse af en bestemmelse, hvorefter ”Ingen kan være medlem af bestyrelsen, efter at vedkommende er fyldt 70 år, bortset fra medlemmerne af fondens første bestyrelse.” Fondsbestyrelsen havde begrundet ansøgningen med, at en aldersgrænse var uhensigtsmæssig og utidssvarende. Tilsvarende Civilstyrelsens brev af 9. januar 2014 (sag nr. 08-410-15576), hvor 70-årsgrænsen ville have ramt et bestyrelsesmedlem, der var ”meget aktivt og et medlem vi nødtigt vil undvære.”

Denne linje er fulgt op i senere afgørelser.

Det er klart, at der er tale om et følsomt område. Ved den foreliggende praksis undgår man diskussioner om, hvornår man præsumptivt bliver/er blevet for gammel til at forvalte andre folks midler. Den flora, man hidtil har set i vedtægterne, er efter min bedømmelse udtryk for, at den første bestyrelse gerne vil sidde så længe som muligt, men at der herefter bør være en aldersgrænse. Jeg har kendt indtil flere personer, der er særdeles friske efter det fyldte 70. år, og der må nok erkendes, at en aldersgrænse kan ramme noget tilfældigt. Nu er tonen angivet, og det vil formentlig skabe glæde i mange fondsbestyrelser. Bagsiden er, at man ikke kan udelukke, at der oftere bliver behov for at overveje og anvende fondslovens bestemmelser om udtræden af en fondsbestyrelse. Fondslovens § 12 indeholder nogle almene krav til bestyrelsen (myndighed, bopæl), hvorefter det følgende hedder i §§ 13-14:

§ 13. Et bestyrelsesmedlem kan til enhver tid udtræde af bestyrelsen.

Stk. 2. Et bestyrelsesmedlem skal udtræde, såfremt den pågældende er under konkurs.

Stk. 3. Et bestyrelsesmedlem, der gør sig skyldig i en handling, som gør den pågældende uværdig til fortsat at være medlem af bestyrelsen, skal udtræde af bestyrelsen.

Stk. 4. Et bestyrelsesmedlem, som på grund af længerevarende sygdom eller anden svækkelse har vist sig ude af stand til at beklæde hvervet som medlem af bestyrelsen, eller som har vist sig uegnet, skal udtræde af bestyrelsen.

§ 14. Fondsmyndigheden kan afsætte et bestyrelsesmedlem eller en direktør, der ikke opfylder betingelserne i § 12. Fondsmyndigheden kan endvidere afsætte et bestyrelsesmedlem, der ikke opfylder kravene i oprettelsesdokumentet for fonden eller vedtægten, eller som skal udtræde af bestyrelsen efter reglerne i § 13, stk. 2-4.”

Disse regler blev nøje overvejet i Fondsudvalget, hvor der også var enighed om det principielle, at kun fondsmyndigheden (Civilstyrelsen) kan afsætte et bestyrelsesmedlem. Et kig på praksis viser, at dette ikke er en ukendt beføjelse for myndigheden, herunder – men ikke alene – i sager, hvor et bestyrelsesmedlem har vanskeligt ved at forstå regelsættet eller erkende sin egen inhabilitet.

Fremtidsfuldmagter – begreb, lovgivning og forvaltning

1. Temaet

1.1. Der dukker stadig nye retlige instrumenter op og – næsten uundgåeligt – nye juridiske problemer. Der er således nu gennemført lovgivning om såkaldte fremtidsfuldmagter.³ Loven løser langt fra alle spørgsmål, og denne artikel tager derfor nogle temaer op, som navnlig må formodes at blive aktuelle, og som må antages at interessere læserne. I mange lande har man diskuteret (og gennemført) lovgivning om denne form for fuldmagt, typisk under følelsesladede overskrifter som ”selvbestemmelse” og ”integritet”. Hermed fremhæver man i første række, at en person selv kan træffe bestemmelse om, hvem der skal varetage (først og fremmest) hans økonomiske og personlige forhold, frem for at der udpeges en værge og etableres et værgemål. Der er tilsvarende lovgivet i Sverige og Norge, men der er nogle væsentlige forskelle.

Flere af den danske lovs bestemmelser er efter forfatterens mening så uklare, at det må overvejes, om en fremtidsfuldmagt er det rette instrument til at håndtere de konflikter, loven særligt har haft for øje.

Før 2017 eksisterede begrebet fremtidsfuldmagt ikke som retligt begreb, medens den almindelige fuldmagt anvendtes i betydeligt omfang såvel privat som erhvervsmæssigt. Den vedrørte dog økonomiske forhold. En ganske vidtrækkende type er generalfuldmagten, men indtil videre er det overladt til det praktiske liv at belyse, i hvilket omfang denne fuldmagt stadig er egnet, eventuelt som et supplement, til at regulere de spørgsmål,

som fremtidsfuldmagten som sådan tager sigte på. Det er almen viden, at pengeinstitutterne har vanskeligt ved at acceptere en generalfuldmagt.

Hovedlinjen efter 2017 er, at der er kommet et nyt instrument, fremtidsfuldmagten, medens de almindelige fuldmagter videreføres i den forstand, at der ikke er sket ændringer i lovgivningen på dette punkt, herunder af aftalelovens § 22. Bortset fra en mere teoretisk præget opdeling (sondringen mellem personlige forhold og økonomiske forhold) er der således lagt op til et samarbejde mellem disse to instrumenter, dog underforstået, at de almindelige fuldmagter vedrører økonomiske spørgsmål i overensstemmelse med aftalelovens almindelig regel.

Der kan derfor anlægges forskellige synspunkter på, hvorfor der er kommet en fremtidsfuldmagtslov. Der synes i første række at være tale om, at lovgiver har ønsket et supplement til værgemåls-systemet, dels som en form for ”modernisering” af dette, dels for at hæmme væksten i en formodet forøgelse af værgemål i de næste 20-30 år. Det er ikke uden videre klart, om dette politiske sigte kan nås. Samtidig har man valgt at følge nogle strømninger i den internationale velfærds-/ældrepolitik.

1.2. Efter en kort introduktion til fremtidsfuldmagterne, baseret på den nye lov, undersøges følgende spørgsmål:

- Forholdet til værgemål
- Forholdet til andre fuldmagter
- Fremtidsfuldmagtens placering i forvaltningssystemet⁴

³ Lov nr. 618 af 8. juni 2016. Loven er trådt i kraft den 1. september 2017.

⁴ Uafhængigt af fremtidsfuldmagtsloven er der med virkning fra den 1. april 2019 gennemført en ny administrativ struktur på familie- og personrettens område. ”Statsforvaltningen” er nu afløst af ”Familiereetshuset”, jf. § 20 i lov nr. 1711 af 27. december 2018.

Fremtidsfuldmagter – begreb, lovgivning og forvaltning

Afslutningsvis problematiseres nogle temaer. Navnlig synes det vigtigt i de kommende år, om et af hovedformålene med loven – bedre ”service” af personer, der ikke kan klare sig selv, herunder det politiske ønske om at begrænse værgemålene – kan antages at være opfyldt.⁵ Bedømmelsen heraf vanskeliggøres af, at fremtidsfuldmagtsloven er en blanding af civilret og offentlig ret, hvor man har taget en del fra aftaleretten (aftalelovens kapitel II), medens den offentligretlige regulering optræder mere lapidarisk, og hvis løsning oftest skal søges i særlovgivningen.

Et væsentligt spørgsmål – der kan være vanskeligt at besvare – er, hvem man bør udpege som fremtidsfuldmægtig. Valget er i sagens forstand personligt og ligger suverænt hos fuldmagtsgiver, men vedkommende skal tage en række forhold i betragtning ved udpegelsen, herunder aldersforskellen mellem hovedmanden og fremtidsfuldmægtigen. Familieforholdene kan spille en væsentlig rolle, selv om lovens enkeltregler ikke er særligt familierelaterede. Artiklen indeholder under pkt. 8 nogle bemærkninger herom.

Det har hidtil været antaget, at en fuldmagt ikke kunne udstedes med henblik på (rene) personlige forhold, hvilket afspejler aftalelovens officielle titel. Selv om dette synspunkt næppe rammer det rette, er der grund til at pege på, at der fra 2017 er skabt en retstilstand, hvor man med baggrund i det hidtidige civilretlige instrument, fuldmagten, har skabt en hjemmel, der går videre end hidtil, når det gælder adgangen til at handle på en andens vegne. Det gælder også kvalitativt. Den praktiske håndtering af fremtidsfuldmagten – og dermed fremtidsfuldmægtigens ”arbejdsindsats” – vil være langt mere knyttet til fuldmagtsgivers person, hans sygdomsbillede og habitus som

sådan, og det kan i det konkrete tilfælde kræve langt mere medvirken fra fuldmægtigens side, end det er tilfældet ved de hidtidige fuldmagter vedrørende økonomiske forhold. Dette rejser helt principielt spørgsmål om forholdet til fuldmagtsgivers familie og andre nære pårørende, og er måske det mest følsomme spørgsmål, når det gælder en fremtidsfuldmagt. Det omfatter både fremtidsfuldmægtigens rolle og bevægelsesfrihed inden for fremtidsfuldmagtens rammer, men et lige så relevant spørgsmål – som loven ikke besvarer – er, hvilken bistand familiemedlemmer/nære pårørende bør give fremtidsfuldmægtigen. Fremtidsfuldmagtsloven pløjer her i ny jord, idet der på dette punkt næppe kan hentes inspiration i værgemålsreglerne. Justitsministeriet har således for få år siden i et svar til Folketinget udtalt, at ”En værge er ikke en omsorgsperson”.

2. Hvad er en fuldmagt?

En fuldmagt er en aftale mellem fuldmagtsgiver (”hovedmanden”) og en eller flere personer (= fuldmægtigen/fuldmægtigene), hvorefter fuldmægtigen får bemyndigelse til at handle på fuldmagtsgiverens vegne. Ved begge fuldmagtstyper er reglen, at fuldmagtsgivers adgang til selv at råde ikke beskæres, men der rejser sig selvsagt spørgsmål, om dette er realistisk netop ved en fremtidsfuldmagt.

En almindelig fuldmagt udfærdiges praktisk taget altid uden offentlig bistand, og aftaleloven indeholder ikke regler herom. Med hensyn til fremtidsfuldmagten er der i loven indskrevet en procedure med offentlig medvirken både ved etableringen og ved ikraftsættelsen af fuldmagten.

⁵ Siden lovens ikrafttræden er udgivet *Lennart Lyng Andersen* og *Svend Danielsen*: Lov om fremtidsfuldmagter med kommentarer (2018). Nogle artikler er omtalt nedenfor i teksten.

Fremtidsfuldmagter – begreb, lovgivning og forvaltning

3. Introduktion til fremtidsfuldmagten

3.1. Loven er gennemført som lov nr. 618 af 8. juni 2016 med ikrafttræden den 1. september 2017. Der er ved indgangen til juli måned 2019 udfærdiget mere end 25.000 fuldmagter, og der er sat ca. 150 fuldmagter i kraft. Loven bevæger sig på flere områder samtidig: Den tager udgangspunkt i de fuldmagtsregler, der findes i aftaleloven, men det nye i regelsættet er navnlig, at man regulerer andet end privatretlige spørgsmål (i loven betegnet som økonomiske forhold). Den lovtekniske løsning er ikke ens på de to hovedområder hhv. hovedmandens civilretlige problemer og hovedmandens forhold til offentlige myndigheder.

Når man henser til den forventede demografiske udvikling, navnlig med hensyn til midaldrende og ældre borgeres sygdomsbillede i de næste 20-30 år, er det vigtigt, at man har for øje, hvilke muligheder den nye lov rummer. Det er næppe juraen, der giver det største perspektiv. Det kan være nyttigt at konfrontere loven med den ideologi, den bygger på: Hvilke problemer har man søgt at løse? Er loven – som den fremtræder – til virkelig glæde for borgerne, eller er den mest til glæde for de, der ikke ønsker flere værgemål? Hvad har man savnet hidtil? Men her støder man ind i, at Danmark endnu ikke har udviklet, hvad man kunne kalde en "ælderet", og at dette begreb i øvrigt ikke er præcist.⁶ Det er muligt, at der kan hentes nogen inspiration i værgemålsloven, der sammen med den nye lov udgør nogle af de vigtigste civilretlige regler på ælderrettens område, men der synes ikke at være (politisk) enighed om, hvornår værgemål er det mest hensigtsmæssige instrument.

I relation til fuldmagter i almindelighed har fuldmagtsgivers (hovedmandens) åndelige tilstand som

sådan haft en tilbagetrukket rolle. Dette er anderledes ved fremtidsfuldmagten, der kombinerer de "gamle" fordele ved en fuldmagt – at handle i formueretlige anliggender i forhold til tredjemand – med nye elementer i form af fuldmægtigens bistand til opfyldelse af hovedmandens personlige behov. Hovedmanden vil i de fleste tilfælde ikke kunne handle selv, herunder ikke være i stand til at tilbagekalde fuldmagten. Fra at være et juridisk/økonomisk instrument bliver fuldmagten i højere grad centreret om hovedmandens helbredstilstand, dennes behov for kontakt med offentlige myndigheder, læger osv.

Også forholdet til familien er noget underspillet i den nye lov. Hvis tredjemand (eller en ud af flere søskende) er udpeget som fremtidsfuldmægtig, kan der opstå konflikter. Efter livets erfaringer gælder dette ikke mindst, hvis fuldmagtsgiver er velhavende.

Det hedder i vejledningen til lægeerklæring (optaget i bekendtgørelse nr. 1018 af 23. august 2017 om fremtidsfuldmagter) (se nedenfor), at

"En fremtidsfuldmagt er et privatretligt alternativ til værgemål og giver borgerne mulighed for selv at udpege en eller flere fremtidige repræsentanter (fremtidsfuldmægtige) til at varetage økonomiske og/eller personlige forhold, hvis borgeren (fuldmagtsgiveren) på et eventuelt fremtidigt tidspunkt ikke længere selv har evne hertil som følge af sygdom, svækket mental funktion eller lignende."

3.2. En fremtidsfuldmagt oprettes digitalt i det såkaldte Fremtidsfuldmagtsregister via en digital selvbetjeningsløsning, og oprettelsen skal vedkendes for en notar. Der er udstedt bekendtgørelse nr. 

⁶ Ordet "ældre" må i denne sammenhæng selvsagt ikke skygges for, at også yngre personer rammes af demens o.l. sygdomme, der gør dem inhabile med hensyn til at varetage egne forhold.

Fremtidsfuldmagter – begreb, lovgivning og forvaltning

1068 (senest ændret ved bekendtgørelse nr. 322 af 26. marts 2019), der indeholder de nærmere regler om oprettelsen. Efter § 3 kan en person, der i henhold til andre regler er fritaget for at modtage digital post fra det offentlige, oprette en papirbaseret fremtidsfuldmagt, der skal underskrives personligt i Familieretshuset. Med hensyn til offentlighed/aktindsigt gælder efter § 9, at en fremtidsfuldmagt ikke er offentlig tilgængelig. Kun udsteder, Familieretshuset og domstolene har adgang til Fremtidsfuldmagtsregisteret, så længe fremtidsfuldmagten ikke er sat i kraft.

En fremtidsfuldmagt skal for at være virksom sættes i kraft. Herom bestemmer lovens § 4, at ikraftsættelse sker ved, at anmodning herom indgives til Familieretshuset. Anmodningen fremsættes af hovedmanden (hvilket ofte ikke vil være realistisk) eller af fremtidsfuldmægtigen. Det forudsættes, at der – om muligt – har været en dialog mellem hovedmanden og fremtidsfuldmægtigen om ikraftsættelsen. Hvis hovedmanden protesterer, kan en anmodning ikke behandles, og i givet fald må andre foranstaltninger overvejes. Også hovedmandens nærmeste pårørende har adgang til at protestere mod, at der sker ikraftsættelse. I så fald må Familieretshuset træffe afgørelse herom.

Anmodningen om ikrafttrædelse skal som hovedregel vedlægges en lægeerklæring om hovedmandens tilstand.

3.3. Om en fremtidsfuldmagts retsvirkninger hedder det i lovens §§ 9-10 følgende:

”§ 9. Den, som har givet en anden fremtidsfuldmagt i økonomiske forhold, bliver umiddelbart berettiget og forpligtet over for tredjemand ved fremtidsfuldmægtigens handlinger i fuldmagtsgiverens navn og inden for fuldmagtens område.

Stk. 2. § 11, stk. 1, § 20, § 23, 1. pkt., §§ 25 og 26 og § 27, stk. 1, i lov om aftaler og andre retshandler på formuerettens område finder anvendelse for en fremtidsfuldmagt i økonomiske forhold.

§ 10. (Bestemmelsen er citeret i teksten nedenfor)

Det fremgår heraf, at fremtidsfuldmagtsloven tager sigte på både at regulere en fremtidsfuldmagt vedrørende økonomiske forhold og en fremtidsfuldmagt vedrørende personlige forhold. Ved den nærmere analyse kan der tages udgangspunkt i fremtidsfuldmagtslovens bemærkninger til bestemmelserne herom, men fremdriften i analysen hæmmes af, at lovgivningsteknikken er forskellig med hensyn til de to typer:

I vejledningen om fremtidsfuldmagter indledes pkt. 6.1 med overskriften ”Hvad er økonomiske forhold” med en opregning af, hvad fremtidsfuldmægtigen bl.a. kan, hvis fuldmagten omfatter økonomiske forhold generelt:

- Indgå retshandler og kontrakter af enhver art (f.eks. en lejekontrakt)
- Bestyre og sælge fast ejendom
- Kvittere for dig som fuldmagtsgiver vedrørende pantebreve
- Indfri dine lån mv. med dine penge
- Indsætte dine penge i et pengeinstitut eller anbringe/investere dem på anden måde
- Ansøge om offentlige ydelser på dine vegne
- Repræsentere dig som arving eller kreditor

Ved en fremtidsfuldmagt vedr. økonomiske forhold hviler reguleringen i alt væsentligt på de regler, der i mere end 100 år har været gældende i aftalelovens kapitel II. Se således fremtidsfuldmagtslovens § 9, stk. 2, cit. ovenfor. Situationen er anderledes for fremtidsfuldmagter ved personlige



Fremtidsfuldmagter – begreb, lovgivning og forvaltning

forhold, hvor reguleringen først er kommet med den nye lov. Som påpeget i teorien⁷, er der modstrid mellem lovteksten og bemærkningerne til loven. I § 10 hedder det, at ”Den, som har givet en anden fremtidsfuldmagt i personlige forhold, repræsenteres inden for fuldmagtens område af fremtidsfuldmægtigen i forhold til offentlige myndigheder og private, når disse udfører opgaver for det offentlige.” Denne tekst giver et snævert billede af, hvad fremtidsfuldmægtigen har mulighed for.

I vejledningen pkt. 6.2 ”Hvad er personlige forhold?” opregnes indledningsvis om beslutninger om personlige forhold følgende:

”Medmindre du som fuldmagtsgiver bestemmer, at fuldmagten kun skal gælde noget bestemt, vil din fremtidsfuldmægtig på dine vegne bl.a. kunne:

- Ansøge kommunen om hjælpeforanstaltninger
- Træffe valg og klage over enhver afgørelse vedrørende dine personlige forhold
- Få aktindsigt i alle oplysninger vedrørende fuldmagtsgiverens person og helbred, f.eks. få din journal hos lægen
- Kunne komme med tilkendegivelser med hensyn til pleje og omsorg.”

Denne formulering skaber tvivl om anvendelsesområdet, navnlig ved anvendelsen af ordet ”bl.a.”, men også ”enhver afgørelse”. Den kommende tid må vise, hvor langt Familieretshuset er parat til at gå, når det gælder en fremtidsfuldmægtigs bemyndigelse vedrørende personlige forhold. Der peges i vejledningen (pkt. 6.2) desuden på, at nogle personlige forhold er så udpræget personlige, at de ikke kan anses for omfattet af begrebet. Det gælder

eksempelvis oprettelse af testamente eller indgåelse af ægteskab, og – som et praktisk eksempel – kan fremtidsfuldmægtigen ikke bestemme, at hovedmanden skal flytte på et plejehjem. I fornødent omfang må den øvrige del af ældrelovgivningen træde til.

Man har i fremtidsfuldmagtslovens § 33 ændret sundhedsloven for at give en fremtidsfuldmægtig visse kompetencer, der modsvarer lovens sigte. Overordnet gælder efter denne lovs § 14, at for en patient, der ikke selv kan varetage sine interesser, indtræder de personer, der efter lovgivningen er bemyndiget hertil, i patientens rettigheder efter loven, i det omfang det er nødvendigt for at varetage patientens interesser i den pågældende situation. I § 18 bestemmes, at hvor der er givet en fremtidsfuldmagt om personlige forhold, herunder helbredsforhold, kan et informeret samtykke gives af fremtidsfuldmægtigen i det omfang, fuldmagten indeholder bemyndigelse hertil.

I § 129 i lov om social service er det bestemt, at en kommunalbestyrelses beslutning om flytning kan tiltrædes af fremtidsfuldmægtigen. I begge love si-destilles fremtidsfuldmægtigen med en værge. Der er ikke foretaget tilsvarende ændringer af andre speciallove, hvor værgen nævnes.⁸

3.4. Der kan udpeges mere end én fremtidsfuldmægtig, jf. lovens § 2, og der kan udpeges en eller flere subsidiære fuldmægtige. Man kan nære tvivl om, hvorvidt det er en god idé at udpege flere fremtidsfuldmægtige, men det må i første række afhænge af hovedmandens personlige og økonomiske forhold, dvs. en bedømmelse af, hvor kompliceret fremtidsfuldmægtigens opgavevaretagelse må antages at blive. Det har også betydning, hvorledes

⁷ Smh. Lennart Lyng Andersen og Svend Danielsen: Lov om fremtidsfuldmagter (2018) s. 94 f.

⁸ Smh. Anne Kjærhus Mortensen og Svend Danielsen i TFA 2019 s. 143 ff.

Fremtidsfuldmagter – begreb, lovgivning og forvaltning

opgaverne fordeles mellem dem, dvs. om de skal kunne handle hver for sig, om beføjelserne er delt op, eller om de skal handle i fællesskab. Det er klart, at dette navnlig med hensyn til de personlige forhold er vanskeligt, hvis etableringen af fremtidsfuldmagten sker på et tidligt tidspunkt.

3.5. Familieretshusets ikraftsættelse af en fremtidsfuldmagt får efter lovens § 27 først virkning, når den er tinglyst i personbogen. Dette krav gælder, selv

om fuldmagtsgiveren bevarer sin retlige handleevne trods ikraftsættelsen. I modsætning skal værgemål kun tinglyses, hvis det i medfør af værgemålslovens § 6 er suppleret med en handleevnefratagelse. Denne forskel er ikke forklaret noget sted. Tinglysningen indebærer, at afgørelsen om ikraftsættelse bliver offentlig tilgængelig. Det er spørgsmålet, hvilken realitet, der ligger heri, idet den, der ønsker kendskab til en konkret fuldmagt, skal kende og oplyse fuldmagtsgivers navn og fødsels data.



Fremtidsfuldmagter – begreb, lovgivning og forvaltning

4. Den administrative struktur efter ikraftsættelsen, herunder etablering af "et privat tilsyn"

Myndighedernes medvirken ved henholdsvis etablering og ikraftsættelse af en fremtidsfuldmagt er omtalt ovenfor.

Efter fremtidsfuldmagtslovens § 21 fører Familieretshuset tilsyn med fremtidsfuldmægtigen. Dette tilsyn har almindelig forvaltningsretlig karakter, og Familieretshusets afgørelse kan indbringes for Civilstyrelsen som klageinstans. Klageberettiget er fuldmagtsgiver, dennes ægtefælle eller samlever, og fremtidsfuldmægtigen, herunder subsidiære fremtidsfuldmægtige, men ikke andre pårørende. Klagefristen er 4 uger, smh. § 29.

Familieretshusets tilsyn kan på ingen måde sammenlignes med det løbende økonomiske tilsyn, som man udøver med værgernes administration. Tilsynet med fremtidsfuldmægtigene betegnes som "hvilende", idet iværksættelsen i praksis kræver en henvendelse udefra.

Der foreligger endnu ikke erfaringer med hensyn til, hvorledes Familieretshuset (og Civilstyrelsen) vil udøve tilsynet, der altså ikke er løbende, men der er ikke tvivl om, at myndighederne, i visse tilfælde, kan bringe en fremtidsfuldmagt til ophør, jf. § 26. Dette gælder eksempelvis, hvis fremtidsfuldmægtigen økonomisk har misbrugt fremtidsfuldmagten, medens det endnu er et uafklaret spørgsmål, hvorledes myndighederne vil forholde sig, hvis fremtidsfuldmægtigens samarbejde med/relation til fremtidsfuldmagtsgivers familie er brudt sammen.

I tilslutning til det offentlige tilsyn (der i sagens natur ikke kan fravælges i fuldmagten) fastsætter

lovens § 2, stk. 3, at fuldmagtsgiver kan bestemme i fuldmagten, at en tredjemand "skal have indseende med, hvordan den, der har fremtidsfuldmagt, varetager sit hverv." Man taler her om et "privat tilsyn", hvis grænser først og fremmest bestemmes af, hvad fuldmagtsgiver har fastlagt i fuldmagten. Da det er en lidt usædvanlig konstruktion, nævnes, at det i Justitsministeriets Vejledning om fremtidsfuldmagter bl.a. hedder:

"Det private tilsyn kan lave indberetninger til Familieretshuset, hvis tilsynet mener, at der er grundlag for at indlede en egentlig tilsynssag. Hvis det er bestemt i fuldmagten, kan tilsynet desuden helt eller delvist tilbagekalde fremtidsfuldmagten.

...

Hvis du ønsker et privat tilsyn, skal du i fremtidsfuldmagten fastlægge det private tilsyns nærmere omfang. Du kan f.eks. bestemme, at fremtidsfuldmægtigen skal rådføre sig med det private tilsyn i forhold til bestemte dispositioner, eller at tilsynet skal godkende visse dispositioner, f.eks. gavedispositioner. Du kan f.eks. også bestemme, at fremtidsfuldmægtigen skal aflægge regnskab over for tilsynet eller vælge at give tilsynet beføjelse til at tilbagekalde fremtidsfuldmagten under nærmere betingelser. ..."

Det forekommer vanskeligt at se, hvad man ønsker med denne konstruktion (ud over en (vis?) aflastning af Familieretshuset?), men det kan have sammenhæng med, at det er et vanskeligt område at lovgive på. Selv dette taget i betragtning, synes konstruktionen at indbyde til konfrontationer. En fremtidsfuldmægtig bør ikke hæmmes i sit arbejde af et for emsigt (familie)tilsyn, og det kan forekomme problematisk, at familien/nære pårørende skal have et mere fast og videregående indseende med fremtidsfuldmægtigens varetagelse af hvervet. Fa- ➤

Fremtidsfuldmagter – begreb, lovgivning og forvaltning

miliens rolle er i denne situation (hvor tredjemand er udpeget som fuldmægtig) at støtte og bistå såvel fuldmægtigen som hovedmanden. Er tilsynsbestemmelsen meget vidtgående, er man tæt på værgemålslovens regulering, og fremtidsfuldmægtigen risikerer kun at kunne spille bydrengens rolle. Det skal herved huskes, at hvis en fremtidsfuldmagt tilbagekaldes af myndighederne, vil der være tale om annullation af en ikraftsat fuldmagt, der på grund af fuldmagtsgivers nuværende tilstand ikke kan afløses af en ny fuldmagt.

Også fremtidsfuldmagtsloven er med til at skabe tvivl om rollefordelingen. Det hedder i § 23, at hvis det er bestemt i fremtidsfuldmagten, kan det private tilsyn helt eller delvist tilbagekalde en fremtidsfuldmagt, der er sat kraft.

5. Forholdet til værgemål⁹

Det er vigtigt at gøre sig klart, at såvel en fremtidsfuldmagt som et værgemål tager sigte på at beskytte/servicere de persongrupper, der ikke selv kan varetage deres interesser. Der er tale om forskellige retlige instrumenter, hvor en væsentlig forskel er, at en fremtidsfuldmagt er en frivillig sag for udstederen og udfærdiges på grundlag af personens eget ønsker (og prioriteringer), medens iværksættelse af et værgemål, der er en offentlig foranstaltning, er undergivet en ganske intensiv lovgivning og kræver, at der er behov herfor, se hertil værgemålslovens § 5 ff., der under overskriften værgemålsformer udtaler følgende:

”§ 5. Der kan iværksættes værgemål for den, der på grund af sindssygdom, herunder svær demens, eller hæmmet psykisk udvikling eller anden form for alvorligt svækket helbred er ude af stand til at varetage sine anliggender, hvis der er behov for det.

Stk. 2. Der kan iværksættes værgemål for den, der på grund af sygdom, eller stærkt svækket tilstand, er uegnet til at varetage sine økonomiske anliggender, og som selv anmoder herom, hvis der er behov for det i stedet for samværgemål efter § 7.

Stk. 3. Værgemålet kan begrænses til at angå økonomiske forhold, herunder bestemte aktiver eller anliggender. Det kan også begrænses til at angå personlige forhold, herunder bestemte personlige anliggender.

Stk. 4. For så vidt ikke andet særligt er bestemt, handler værger på den pågældendes vegne i anliggender, der er omfattet af værgemålet.

Stk. 5. Personer, der er under værgemål efter denne bestemmelse, er myndige, medmindre de tillige er frataget handleevnen efter § 6.

§ 6. I forbindelse med værgemål efter § 5, der omfatter økonomiske forhold, kan den retlige handleevne fratages, hvis dette er nødvendigt for at hindre, at den pågældende udsætter sin formue, indkomst eller andre økonomiske interesser for fare for at forringes væsentligt, eller for at hindre økonomisk udnyttelse. Fratagelsen af den retlige handleevne kan ikke begrænses til at angå bestemte aktiver eller anliggender.

Stk. 2. Den, der er frataget handleevnen, er umyndig og kan ikke selv forpligte sig ved retshandler eller råde over sin formue, medmindre andet er bestemt.

Stk. 3. Afgørelser om fratagelse af handleevne tinglyses, jf. tinglysningslovens § 48.”

Om omfanget af et værgemål hedder det i værgemålslovens §§ 8-9:

⁹ Se om værgemål i øvrigt *Svend Danielsen og Rie Thostrup Sørensen: Værgemålskommentaren* (2. udg. 2017).

Fremtidsfuldmagter – begreb, lovgivning og forvaltning

”§ 8. Afgørelser efter § 5 eller § 7 skal afpasses efter den pågældendes behov og må ikke være mere omfattende end nødvendigt. Der kan ikke ske fratrækelse af handleevne efter § 6, hvis den pågældendes interesser i tilstrækkeligt omfang kan tilgodeses ved værgemål efter § 5.

Stk. 2. Er tilstanden midlertidig, eller er der af andre grunde særlig anledning hertil, kan værgemål tidsbegrænses.

§ 9. Hvis ændrede forhold giver anledning til det, skal en afgørelse om værgemål ændres til et mindre eller mere indgribende værgemål.”

En markant forskel i forhold til værgemål efter værgemålslovens § 6 ligger i, at en fremtidsfuldmagt ikke fratager personen den retlige handleevne. Kun fremtiden vil vise, om der i det praktiske liv er tale om alternativer, eller om den nye lov indeholder så følsomme og komplicerede problemstillinger, at der (alligevel) må skrides til værgemål. En fuldmagt er i hvert fald historisk beregnet til økonomiske dispositioner, men har

fundet en yderligere plads i form af relativt enkle bemyndigelser som eksempelvis en postfuldmagt. Nu knyttes bemyndigelsen i langt højere grad til fuldmagtsgivers person og helbredstilstand.

En betydelig faktor er selvsagt, hvorledes hovedmandens tilstand udvikler sig/har udviklet sig.

6. Nogle spørgsmål, der er særligt reguleret i fremtidsfuldmagtsloven

På enkelte punkter indeholder den nye lov en regulering af fremtidsfuldmægtigens dispositioner. Det gælder interessekonflikter, gaver, vederlag til fremtidsfuldmægtigen samt et krav om adskilt opbevaring.

6.1. Hovedforpligtelsen

Det er uden videre klart, at fremtidsfuldmagtsloven – i overensstemmelse med den almindelige fuldmagtsret – hviler på et princip om, at fuldmægtigen skal varetage fuldmagtsgivers interesser. ➔



Fremtidsfuldmagter – begreb, lovgivning og forvaltning

Alt andet vil savne mening, men det er af pædagogiske grunde fastlagt i den nye lovs § 12, stk. 1. Denne bestemmelse rummer imidlertid i sin helhed et yderligere budskab, idet det hedder:

”§ 12. Den, der har fremtidsfuldmagt, skal følge fremtidsfuldmagtens anvisninger og inden for fuldmagtens område, varetage fuldmagts-giverens interesser, herunder så vidt muligt inddrage fuldmagtsgiveren og dennes ægtefælle eller samlever, før fuldmagten anvendes i vigtigere forhold.

Stk. 2. Fremtidsfuldmægtigen skal opbevare fornøden dokumentation for de dispositioner, som er foretaget på fuldmagtsgiverens vegne.

Det er op til fremtidsfuldmægtigen at bedømme, hvornår der foreligger, hvad loven kalder ”vigtigere forhold”, og forarbejderne angiver ikke særlige retningslinjer for udøvelsen af medindflydelsen. Reglerne om konsultation af fuldmagtsgiver og/eller nære pårørende har til dels en parallel i vær-

gemålsloven, men har ikke dér påkaldt sig særlig opmærksomhed.

6.2. Interessekonflikter

Lovens §13 handler om interessekonflikter og fremtidsfuldmægtigens inhabilitet. Det bestemmes, at fuldmægtigen ikke på fuldmagtsgiverens vegne kan indgå retshandler med sig selv eller i øvrigt anvende fremtidsfuldmagten i forhold, hvor der kan foreligge modstridende interesser. Bestemmelsen har et pædagogisk tilsnit, idet den må anses for at indeholde en almindelig fuldmagtsretlig grundsætning. Det ligger i bestemmelsen, at § 13 navnlig tager sigte på fuldmagter om økonomiske forhold. Med hensyn til værgemål skal den tilsvarende retsstilling udledes af værgemålslovens § 47 om særlige værger.

6.3. Særskilt opbevaring

En person, der har fremtidsfuldmagt i økonomiske forhold, skal holde fuldmagtsgiverens midler



Fremtidsfuldmagter – begreb, lovgivning og forvaltning

adskilt fra sine egne. Også dette afspejler en almindelig retsgrundsætning. I § 14, stk. 2, bestemmes, at opbevaringskravet ikke gælder, hvis fremtidsfuldmægtigen er fuldmagtsgiverens ægtefælle eller samlever, hvilket synes både rimeligt og fornuftigt.

6.4. Gaver af hovedmandens midler

Den, der har fremtidsfuldmagt i økonomiske forhold, kan efter lovens § 15 ikke på fuldmagtsgiverens vegne yde gaver. Det gælder dog ikke sædvanlige gaver, hvis værdi ikke står i misforhold til fuldmagtsgiverens kår, eller gaver, der er bestemt i fremtidsfuldmagten.

Der er tale om en bestemmelse, der nok er nødvendig pga. de erfaringer, man har med misbrug af inhabile personers økonomiske midler, men som på den anden side må forvaltes med fornuften i behold. Der er stor forskel på, om fremtidsfuldmægtigen yder gaver i stil med den tradition, der hidtil har været i familien, og den situation, at fremtidsfuldmægtigen misbruger adgangen til hovedmandens midler, navnlig med henblik på at begunstige sig selv og hans/hendes gren af familien. Det er ikke tilstrækkeligt at anføre, at hovedmanden har rigeligt med midler, og/at han pga. sin situation ikke er i stand til selv at træffe beslutningerne. I nogle situationer kan en uddeling forsvares, hvis man på rimelig måde kan besvare spørgsmålet: Hvad ville hovedmanden have gjort i den pågældende situation?

Ved bedømmelsen af konflikter kommer det i betragtning, at myndighederne ikke er egnede til at komme med vejledende udtalelser. Der vil udvikle sig visse generelle retningslinjer, men bortset fra de rene misbrugssituationer (der er let genkendelige) er der tale om konflikter, der bør afgøres inden for familien.

Efter § 18 er den fremtidsfuldmægtig, der tilsidesætter sine pligter, erstatningsansvarlig over for fuldmagtsgiveren for skade, der forvoldes ved forsætligt eller uagtsomt forhold.

6.5. Kaution

Den, der har fremtidsfuldmagt i økonomiske forhold, kan efter § 16 ikke forpligte fuldmagtsgiveren ved kaution eller anden sikkerhedsstillelse for tredjemands gæld. Der er tale om lovfæstelse af en almindelig retsgrundsætning, der også findes i anden lovgivning.

6.6. Omkostningsdækning m.v.

En fremtidsfuldmægtig kan af fuldmagtsgivers midler få dækket nødvendige omkostninger til varetagelse af hvervet. Hovedmanden kan bestemme andet i fuldmagten – dvs. afskære betaling - hvilket næppe er en god idé.

Et andet problem er, om fremtidsfuldmægtigen kan få "løn", dvs. vederlag for sit arbejde. Det ligger fast, at en fuldmægtig kan vederlægges, men også at dette ikke må være fuldmagtsforholdets egentlige sigte. I vederlagsspørgsmålet ser man en forskel til værgemålsreglerne, hvor der i mange tilfælde udpeges en fast (professionel) værge, f.eks. en advokat. Fuldmagtsgiver bør overveje at tage stilling til vederlagsspørgsmålet i fuldmagten, men spørgsmålet kan accentueres ved større arbejdsopgaver.

Vederlag til familiemedlemmer vil formentlig i almindelighed ikke forekomme naturligt.

Samlet for de spørgsmål, der er behandlet under pkt. 6, fremhæves, at de efter deres indhold navnlig tager sigte på fremtidsfuldmagter om økonomiske



Fremtidsfuldmagter – begreb, lovgivning og forvaltning

forhold. Lovens § 19 forsyner justitsministeren med en bemyndigelse til at fastsætte administrative regler om fuldmægtigens pligter og vederlag, herunder om pligt til regnskabsførelse og en øvre grænse for vederlag.

7. Fuldmagtens placering med hensyn til forvaltning af hovedmandens midler

Hvis en person er under værgemål, gælder der efter værgemålsloven bl.a. følgende regler:

”§ 34. Formuen kan bevares i den form, den havde, da værgemål blev iværksat.

Stk. 2. Arv, der tilfalder en person under værgemål, kan bevares i den form, hvori den udlægges på skiftet.

Forvaltning

§ 35. Kontante midler, aktier, obligationer, pantebreve og andre værdipapirer, omfattet af et værgemål, skal bestyres i en forvaltningsafdeling knyttet til et pengeinstitut, som justitsministeren har godkendt hertil, jf. dog stk. 2, § 37 og § 38.

Stk. 2. Værgen forvalter

- 1) faste ejendomme, løsøre, fordringer på naturydelser og andre aktiver, der ikke bestyres i en forvaltningsafdeling efter stk. 1, og
- 2) beløb under en størrelse, som justitsministeren fastsætter.

Stk. 3. Værgen skal sørge for, at midler omfattet af stk. 1 indleveres til en forvaltningsafdeling, og kan ikke kvittere for modtagelsen heraf.
Anbringelse

§ 36. Kontante midler omfattet af et værgemål skal indsættes i en forvaltningsafdeling, jf. § 35, stk. 1, eller i et pengeinstitut, jf. § 35, stk. 2, nr. 2, eller anbringes i aktiver, som giver betryggende sikkerhed.”

Disse regler afspejler samfundets overordnede opfattelse af, hvorledes midler, der tilhører personer, der ikke selv er i stand til at varetage sine forhold, bør håndteres. Mellem værgen og person under værgemål er indskudt den godkendte forvaltningsafdeling. Der er tilsvarende regler på andre områder, eksempelvis de ikke-erhvervsdrivende fonde, men det kan konstateres, at regelsættet ikke gælder for fremtidsfuldmagterne. Det indebærer, at en person, der ønsker at udstede en fremtidsfuldmagt, står frit med hensyn til, om der skal gælde regler om fuldmægtigens forvaltning af hovedmandens midler. Vedkommende kan vælge intet at skrive i fuldmagten, og man kan vælge at overføre regelsættet fra værgemålsloven til den konkrete fuldmagt. At vælge en mellemløsning er nok ikke tilrådeligt, da det kan give afgrænsningsvanskeligheder og hæmme en smidig håndtering af fuldmagten.

Vælger fuldmagtsgiver intet at skrive, er det ikke ensbetydende med, at han er retsløs. For det første gælder der i dansk ret en almindelig retsgrundsætning om, at midlerne skal forvaltes forsvarligt (i lyset af fuldmagtsgivers behov, formue og forpligtelser). Dernæst indeholder fremtidsfuldmagtsloven som, ovenfor nævnt, visse bestemmelser, der er vejledende for bedømmelsen af, hvad en fuldmægtig kan og ikke kan.

Hvis fuldmagtsgiver ønsker regler om midlernes forvaltning benyttet på en fremtidsfuldmagt, vil det ske via en aftale med en godkendt forvaltningsafdeling. Visse forskelle vil der være; det er eksempelvis ikke muligt at aftale, at en offentlig



Fremtidsfuldmagter – begreb, lovgivning og forvaltning

myndighed (f.eks. Civilstyrelsen) skal godkende andre dispositioner end de, der er nævnt i loven. Det private tilsyn er nævnt ovenfor, men der er ikke grundlag for at antage, at tilsynet kan overlades forvaltningen af fuldmagtsgivers midler.

8. Hvem skal man udpege som fremtidsfuldmægtig?

Det er et vigtigt spørgsmål, hvem der udpeges som fremtidsfuldmægtig. Selv om valget suverænt ligger hos fuldmagtsgiver, bør valget afspejle dennes behov. Vigtige momenter er her fuldmagtsgivers økonomiske forhold og sygdommens karakter. Efter lovens § 2 kan der gives fremtidsfuldmagt til flere fuldmægtige, hvis hovedmanden ønsker det, og hovedmanden kan foretage begrænsninger i fuldmagtens indhold. Der kan også indsættes subsidiære fremtidsfuldmægtige, der kan træde i fremtidsfuldmægtigens sted.

Den (de), der udpeges, skal være fyldt 18 år ved ikraftsættelsen af fuldmagten og må ikke være under værgemål. Der er ikke adgang til at udpege en juridisk person, hvilket hænger sammen med hvervets personlige karakter.

Beslutningen om, hvem der skal udpeges som fremtidsfuldmægtig, bør være velovervejet. En del fremtidsfuldmagter vil først blive sat i kraft på et (langt) senere tidspunkt, og selv om det kan være fristende at udpege en jævnaldrende person som fuldmægtig, skal dette tages i betragtning ved overvejelserne. Nogle vælger at udpege ægtefællen. Dette kan give anledning til vanskeligheder, eksempelvis hvis der er særbørn. Andre vælger at udpege en søn eller datter, og dette kan være den rigtige løsning, hvis der er harmoni i familieforholdene. Særligt for ægtefæller gælder som nævnt efter § 14, 2. pkt., at en ægtefælle som fremtidsfuldmægtig ikke er forpligtet til at holde fremtidsfuldmagtsgivers midler adskilt fra sine egne.

9. De første sager

Som nævnt er der allerede oprettet en del fremtidsfuldmagter. Der har endnu ikke været trykt administrativ praksis.

9.1. Navnlig to spørgsmål synes at have beskæftiget myndighederne:

- Etableringen af en fremtidsfuldmagt og ikraftsættelsen af denne er, som beskrevet ovenfor, to for-



Fremtidsfuldmagter – begreb, lovgivning og forvaltning

skellige faser. Lovkravet er, at fuldmagtsgiver skal være habil, når han opretter fremtidsfuldmagten, medens det omvendte gælder, når fremtidsfuldmagten skal sættes i kraft. På ikraftsættelsestidspunktet vil der foreligge en lægeerklæring, medens habiliteten ved etableringen skal bekræftes af en notar. I flere sager har myndighederne afvist at sætte en fremtidsfuldmagt i kraft, da det måtte lægges til grund, at hovedmanden på tidspunktet for oprettelsen af fremtidsfuldmagten ikke var i stand til at handle fornuftsmæssigt.

- Princippet om, at man i vore dage korresponderer digitalt med myndighederne, herunder med anvendelse af fuldmagtsgivers NemID-konto, har været vigtig for lovgiver i forbindelse med lovens gennemførelse. Der er generelt visse undtagelsesmuligheder, men let er det ikke. I artiklens sammenhæng er det centralt, at en fuldmægtig aldrig må anvende fuldmagtsgivers NemID. Hvor kompliceret systemet er, illustrerer Digitaliseringsstyrelsens redegørelse om ”NemID og værgemål”, hvor det bl.a. hedder:

”Er du værge?

Hvis du som værge har brug for at agere på vegne af den person, du er værge for, skal du anvende dit eget NemID til at logge på selvbetjeningsløsninger (fx hos SKAT eller i netbank).

Ejeren (myndigheden eller virksomheden) af selvbetjeningsløsningen skal give dig mulighed for at vælge, om du agerer på egne vegne eller på vegne af personen under værgemål.

Det er endnu ikke alle selvbetjeningsløsninger, som tilbyder denne service. For nærmere information om mulighed for at repræsentere en person under værgemål i en selvbetjeningsløsning, skal du kontakte den respektive ejer af løsningen.

I de tilfælde hvor personen under værgemål selv kan afgive en fuldmagt, kan den fællesoffentlige løsning Digital Fuldmagt benyttes. Her kan der gives digital fuldmagt til en række forskellige offentlige selvbetjeningsløsninger.

...

Du må aldrig anvende en anden persons NemID

NemID er strengt personligt. Du må som værge aldrig anvende et NemID udstedt til den person, du er værge for. Dette gælder også i de tilfælde, hvor der foreligger en fuldmagt, da det fremgår af reglerne for brug af NemID, at indehaveren skal have ene-kontrol over sit NemID.

...

Hvis du som værge har brug for at agere på vegne af en person under værgemål, skal du bruge dit eget NemID til at logge på den relevante selvbetjeningsløsning. Hvis du som værge anvender et NemID udstedt til en person under værgemål, vil det desuden ikke være klart for løsningsejeren, at det ikke er personen selv, der anvender NemID.”

Der er ikke udsendt en tilsvarende redegørelse med hensyn til fremtidsfuldmagter, der er sat i kraft. Der tiltrænges en løsning, se fra administrativ praksis en sag fra 2018, hvor Civilstyrelsen fandt det betænkeligt at ikraftsætte følgende sætning i en fremtidsfuldmagt: ”4.15. at signere på mine vegne ved brug af mit NemID.” Civilstyrelsen henviste i afslaget til regelsættet for NemID, hvorefter brugen er strengt personlig, også i tilfælde hvor der foreligger en fuldmagt.

9.2. Fremtidsfuldmagtsloven er af så ny dato, at der endnu ikke foreligger erfaringer med hensyn til ”Det private tilsyns” rolle og kompetence eller sager, hvor nære pårørende og fremtidsfuldmægtigen ikke kan enes.

Ophævelse af reglerne om fondes fradrag for uddelinger til ikke almennyttige eller ikke almenvelgørende formål

Folketinget vedtog den 9. maj 2017 lovforslag L27 om afskaffelse af fondes, foreningers m.v. adgang til fradrag for uddelinger, der ikke er almenvelgørende eller på anden måde almennyttige.

Loven trådte i kraft 1. juli 2017 og har virkning for uddelinger, hvor fonden bliver retlig forpligtet den 5. oktober 2016 eller senere.

Overordnet er der tale om en tilpasning til EU-retten, idet der herved etableres ligestilling i forhold til lignende uddelinger til modtagere, der ikke er skattepligtige i Danmark af uddelingen.

Konsekvensen af lovændringen er, at mange fonde m.v. ikke længere opnår fradrag for uddelinger, der ikke er almenvelgørende eller på anden måde almennyttige. Hidtil har fonde haft fradrag til disse formål, når modtageren var skattepligtig i Danmark. Disse fonde vil komme til at betale skat og dermed have færre midler til uddeling.

Men med ophævelsen af fradragsretten i fondene for ikke almennyttige uddelinger ændres beskattningen hos modtagere af uddelingerne. Legatmodtagere af uddelinger, der ikke er almenvelgørende m.v., bliver nu beskattet mindre, idet legatmodtagere alene skal medregne 80 % af uddelingsbeløbet ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst.

Uddelinger fra fonde er omfattet af den digitale indberetningspligt til SKAT – TastSelv og eIndkomst. Fondene skal nu opdele uddelingerne til almennyttige/almenvelgørende og til ikke almennyttige formål. Hvis fondene har en aftale med Forvaltningsinstituttet om skatteindberetning, vil Forvaltningsinstituttet varetage denne opgave for fondene.

Reglerne omfatter i første række familiefonde samt fonde med vedtægtsmæssige uddelinger til personer hjemmehørende i udlandet og fonde med blandede formål.



Ophævelse af reglerne om fondes fradrag ...

Lovændringen rammer ikke fonde, foreninger m.v. der kun har uddelinger, som er almenvelgørende eller på anden måde har almennyttige formål. Det vil sige, at uddelinger fra hjælpe- og understøttelsesfonde også i fremtiden vil kunne fradrages i fondene, og at udbetalingerne til medarbejdere m.fl., skal beskattes fuldt ud i deres skattepligtige indkomst som tidligere.

Definitionen på en hjælpe- og understøttelsesfond findes i ligningslovens § 14 F (Ligningslovens § 14 F blev indsat med lov nr. 279 af 6. september 1971. Bestemmelsen fremstår med visse lempelser til godkendelse m.m. uændret frem til i dag).

Betingelsen for at være omfattet af ligningslovens § 14 F er, at:

- Fondens formål er at betrygge og forbedre kårerne for nuværende eller tidligere medarbejdere og deres pårørende
- Fonden, ikke udbetaler ydelser af pensionslignende karakter
- Et flertal af fondsbestyrelsens medlemmer vælges af og blandt de ansatte på virksomheden, der kan nyde godt af fondens virke

Alle tre betingelser skal være opfyldt.

Omkring forbuddet mod udbetaling af ydelser af "pensionslignende karakter" jfr. ligningslovens § 14 F, må dette afgøres ud fra en konkret vurdering og til den almindelige forståelse af pensionsudbetalinger på tidspunktet for indførelsen af ligningsloven § 14 F, hvor afgørende blandt andet kan være, om det er de samme personer, der modtager støtte hvert år med faste beløb.

I et bindende svar fra Skatterådet i en afgørelse fra 27. august 2019 (SKM2019.478.SR) blev dette spørgsmål behandlet. I den konkrete sag fandt Skattestyrelsen, at fonden ikke kunne anses for at udbetale ydelser af pensionslignende karakter jf. ligningslovens § 14 F. Der blev i sagen blandt andet lagt vægt på, at de kontante udbetalinger fra fonden var forholdsvis små og uafhængige af den tidligere aflønning under ansættelsen, samt at uddelte beløb aftager i størrelse i takt med, at den tidligere medarbejders tilknytning til virksomheden ligeledes aftager. Endvidere blev det tillagt betydning, at det uddelte beløb ikke er garanteret fra år til år, men afhængig af den tidligere medarbejders aktuelle formueforhold på ansøgningstidspunktet, og at det er en forudsætning for at modtage en uddeling, at der indgives en ansøgning hvert år.



Alm. Brand Bank
Arbejdernes Landsbank
BankNordik
Borbjerg Sparekasse
Broager Sparekasse
Danske Andelskassers Bank
Den Jyske Sparekasse
Djurslands Bank
Dragsholm Sparekasse
Fanø Sparekasse
Faster Andelskasse
Folkesparekassen
Frørup Andelskasse
Frøs Sparekasse
Frøslev-Møllerup Sparekasse
Fynske Bank
Fælleskassen
Grønlandsbanken
Hvidbjerg Bank
Jutlander Bank
Klim Sparekasse
Kreditbanken
Langå Sparekasse
Lollands Bank

Lægernes Pensionsbank
Merkur Andelskasse
Middelfart Sparekasse
Møns Bank
Nordfyns Bank
PenSam Bank
Ringkjøbing Landbobank
Rise Flemløse Sparekasse
Rønde Sparekasse
Salling Bank
Skjern Bank
Sparekassen Balling
Sparekassen Bredebro
Sparekassen Den lille Bikube
Sparekassen Djursland
Sparekassen for Nr. Nebel og Omegn
Sparekassen Kronjylland
Sparekassen Sjælland-Fyn
Sparekassen Thy
Sparekassen Vendsyssel
Stadil Sparekasse
Sønderhå-Hørsted Sparekasse
Totalbanken
vestjyskBANK



Forvaltningsinstituttet
for Lokale Pengeinstitutter

Forvaltningsinstituttet for Lokale Pengeinstitutter
Toldbodgade 33 · Postboks 9019 · 1022 København K · Tlf. 3369 1777 · Fax 3314 9796
E-mail: forv@forv.dk · www.forvaltningsinst.dk